

ФІНАНСОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ФОНДІВ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Солтис В.В., к.е.н., доцент

Зоря О.П., к.е.н., ст. викладач

Безкровний О.В., ст. викладач

Полтавська державна аграрна академія

Досліджено особливості створення та функціонування державних цільових позабюджетних соціальних фондів. Проаналізовано стан виконання бюджетів Фондів соціального страхування: з тимчасової непрацездатності, на випадок безробіття та від нещасних випадків за останні три роки та визначено перспективні напрями удосконалення їх діяльності на найближчу перспективу.

Investigate the characteristics of creation and functioning of public trust social extra budgetary funds. The state of the budget of social insurance: temporary disability, unemployment and accidents over the past three years and identified promising areas of improvement of their activities in the near future.

Постановка проблеми. Широкий спектр принципів здійснення соціального страхування на сьогоднішній день в Україні носить в значній мірі декларативний характер і ще не досяг повного втілення. До тих принципів соціального страхування, які на сьогодні потребують ефективного розвитку, на наше переконання слід віднести принцип паритетності участі в системі соціального страхування всіх його суб'єктів і принцип солідарності та субсидування. Втілення даних принципів, крізь призму реалізації функцій соціального страхування, обумовлює створення в країні спеціальних страхових фондів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані з організаційною та фінансовою сторонами функціонування органів державного соціального страхування були й залишаються предметом досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних вчених таких як І.С. Александров, В. Беверіджа, О. фон Бісмарка, Л.І. Василенко, Н.М. Внукова, Г.О. Волощук, Ю.С. Конопліна, С.І. Юрій та інших.

Відаючи належне науковим працям як названих вчених так й інших дослідників в даній галузі слід наголосити на тому, що в теорії і практиці організаційно-фінансового механізму діяльності фондів соціального страхування залишилась низка невирішених проблем,

зокрема обґрунтування напрямів посилення їх взаємодії з іншими суб'єктами системи загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Виявлення невирішених раніше частин проблеми й формування цілей статті. Досягнутий рівень функціонування органів державного соціального страхування на сьогодні характеризується наявністю відповідного нормативного забезпечення, сформованого в розрізі видів соціального страхування. Однак, в той же час, відзначається не до кінця врегульову організаційно-правовою стороною, що вимагає особливої уваги до його фінансових аспектів. Це вимагає розробки дієвих механізмів поліпшення фінансування системи соціального страхування через інститут соціальних фондів для оптимізації розмірів соціального захисту застрахованих осіб.

Виклад матеріалу дослідження. Досліджуючи діяльність сучасних держав, в першу чергу - України у соціальній сфері, ми погоджуємось з думкою Г. Волощука, який відводить цільовим страховим фондам визначальну роль у вирішенні проблем соціального характеру шляхом диверсифікації фінансових ресурсів соціального страхування між відповідними установами для виконання ними своїх функцій [3, с. 4].

Такі страхові фонди, за своєю суттю є позабюджетними, тобто, як зазначає Л.І. Василенко, накопичують кошти держави, що мають цільове призначення і не включаються до Державного бюджету [1]. Виходячи з цього, можна констатувати той факт, що позабюджетні кошти знаходяться в розпорядженні центральних і місцевих органів влади і є складовою частиною фінансових ресурсів місцевого рівня. Тому їх існування знімає з державного бюджету певні обов'язки щодо фінансування соціального захисту, а отже зменшує навантаження на державний бюджет із одночасним забезпеченням відповідних соціальних функцій.

На сьогоднішній день для забезпечення процесу здійснення всіх видів загальнообов'язкового державного соціального страхування окремо функціонують Пенсійний фонд, що є центральною установою пенсійного забезпечення, а також Фонди соціального страхування: з тимчасової втрати працездатності; на випадок безробіття; від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань. Особливості організації та функціонування яких є предметом поглибленого дослідження (рис. 1).

Відображена на рис. 1. зовнішня та внутрішня структура державних цільових позабюджетних фондів доводить факт існування

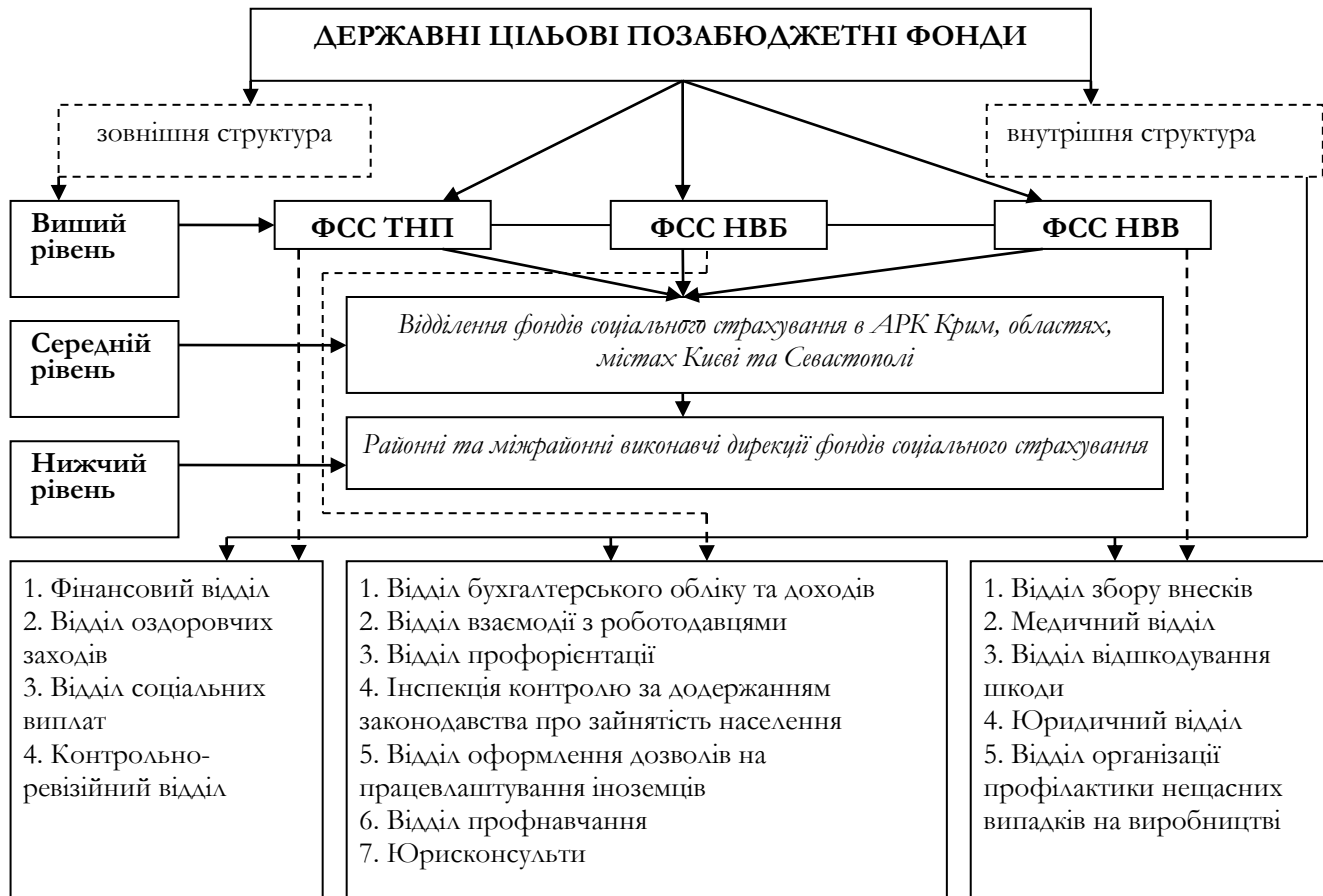

Рис. 1. Організаційна структура Фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування

розгалуженої мережі органів державного соціального страхування, які сукупно забезпечують процес виконання покладених на них функцій.

Також слід зауважити, що основним позитивним надбанням законотворчого процесу в сфері соціального страхування, як стверджує Ю.С. Конопліна є формування базових характеристик діяльності соціальних фондів, що вигідно відрізняють їх від інших інструментів соціального захисту [5]. Такі характеристики нами розподілено на дві групи: ті що встановлені законодавчим шляхом та ті що набуті в процесі діяльності таких фондів. До числа першої слід віднести:

- обов'язковість для страхувальників, тобто роботодавців і найманих працівників, вносити страхові внески, що надає йому (соціальному страхуванню) масового характеру;

- загальнообов'язкове право для застрахованих суб'єктів, якими в тому числі є й працівники аграрних підприємств, на одержання страхових виплат при настанні страхових випадків. Реалізація і повнота виплат по яких може бути досягнута навіть в судовому порядку.

В свою чергу позитивною рисою, притаманною саме соціальному страхуванню, що сформувалась за період функціонування досліджуваних соціальних фондів, є досягнення високого рівня надійності збереження фінансових ресурсів. Таке явище забезпечується одночасним використанням фінансових ресурсів на соціальні цілі, тим самим не дозволяючи знецінитись коштам. Крім того, на сьогоднішній день досягнуто досить високого рівня розвитку самокерованих форм її організації, коли практично всі питання по створенню і керуванню від організаційних до фінансових та соціальних здійснюються найбільш зацікавленими суб'єктами, а саме представниками роботодавців і, що особливо важливо – працівників.

Загалом фінансовий аспект соціального страхування, реалізація якого й забезпечують відповідні страхові установи, обумовлює необхідність виникнення та функціонування окремих груп фінансових відносин між різними суб'єктами в центрі яких виступають фонди соціального спрямування, упорядкований механізм реалізації яких відображено на рис. 2.

Систематизована на рис. 2. сукупність фінансових відносин наголошує на наявності значного кола учасників системи соціального страхування.

Рис. 2. Схема взаємозв'язків в системі державного соціального страхування

При цьому, поділяємо погляд В. Плиси, що наголошує на можливості умовного поділу суб'єктів соціального страхування на три групи, а саме: суб'єкти, які формують бюджети соціальних фондів; особи, на користь яких розподіляються видатки фондів соціального спрямування; установи, які регулюють і контролюють процес здійснення державного соціального страхування [6, с. 42-43].

Таке групування дає підстави зробити висновок, що при одночасній необхідності функціонування державних органів регулювання та управління соціальним страхуванням саме своєчасне і ефективне наповнення бюджетів Фондів соціального страхування створює фінансову основу для виконання ними своїх функцій, що полягають у якісному соціальному захисті застрахованих осіб.

Масштаби існуючих видів саме загальнообов'язкового державного соціального страхування різняться в різних галузях, зокрема через застосування різних страхових тарифів для обчислення страхових платежів за соціальним страхуванням від нещасних випадків на виробництві роботодавцями різних галузей економіки. Одночасно слід наголосити й на відмінностях в обсягах потреб соціального захисту населення, що задовольняє той чи інший вид соціального страхування (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка адміністрування ресурсів Фондами соціального страхування в Україні, 2005 - 2007 рр., млн грн

Період	Показник	Вид загальнообов'язкового державного соціального страхування		
		з тимчасової непрацездатності	на випадок безробіття	від нещасних випадків
2005 р.	Надходження до фонду	6014,1	2615,7	2014,7
	Видатки з фонду	6111,7	2525,7	1987,2
	Залишок (нестача) коштів	(97,6)	90,0	27,5
2006 р.	Надходження до фонду	7257,6	2800,1	2439,5
	Видатки з фонду	7382,6	2959,3	3113,1
	Залишок (нестача) коштів	(125,0)	(159,2)	(673,6)
2007 р.	Надходження до фонду	5515,4	3718,1	3113,1
	Видатки з фонду	5255,1	3584,7	2997,8
	Залишок (нестача) коштів	260,3	133,4	115,3

Джерело: узагальнено на основі зведеної звітності Фондів соціального страхування

Аналітичні дані табл. 1 вказує загалом на домінуючу роль страхування з тимчасової втрати працездатності в сумарних обсягах зібраних і використаних коштів системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в усіх галузях народного господарства України. При цьому слід наголосити, що в 2006 р. дана система відчувала фінансові проблеми із фінансовим забезпеченням процесу виконання покладених на неї функцій. Однак вже в 2007 р. ситуація змінилась на позитивну, наслідком чого є наявність залишку вільних коштів в бюджетах кожного з діючих соціальних фондів. Як позитивний момент слід також відмітити той факт, що лише в 2005 р. мав місце дефіцит бюджету ФСС ТВП, тоді коли бюджети інших фондів виконувались із позитивним залишком.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підсумовуючи здійснені дослідження слід акцентувати увагу на тому, що встановлена позитивна тенденція – виконання бюджетів Фондів соціального страхування з наявним залишком невикористаних вільних коштів має забезпечити фінансові гарантії для подальшого вдосконалення діяльності таких установ. При цьому воно має бути спрямовано як на поліпшення організаційної структури існуючих фондів, зокрема в напрямку їх об'єднання, так і на оптимізацію розмірів соціальних виплат та матеріального забезпечення здійснюваного, даними Фондами.

Список використаних джерел:

1. Василенко Л.І. Державні цільові фонди : навч. посіб. / Л.І. Василенко, Т.О. Масленникова. – К.: КНТЕУ, 2002. – 170 с;
2. Внукова Н.М. Соціальне страхування : навч. посіб. / Н.М. Внукова, Н.В. Кузьмич.- К.: Кондор, 2006 – 352 с;
3. Волощук Г. Особливості функціонування державних цільових фондів/ Г.Волощук, Н. Бородюк // Економіка. Фінанси. Право. - 2003 - №4. - С. 3 – 7;
4. Волощук Г.О. Фінансові фонди соціального спрямування в Україні: бюджетні, страхові, пенсійні : навч. посіб. / Г.О. Волощук, Ю.В. Пасічник, Н.В. Прямухіна. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 184 с;
5. Конопліна Ю.С. Соціальне страхування: навч. посіб. / Конопліна Ю.С.– Суми: ВТД „Університетська книга”, 2008. – 224 с;
6. Пліса В.Й. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування в Україні : навч. посіб. / В.Й. Пліса. - Львів.: Видав. центр ЛНУ, 2003. – 160 с.